

УДК 338.2 +658.5

JEL Classification: D24, O31, P47

КАЛІНЕСКУ Т. В.¹

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ДИФУЗІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

DOI: 10.32620/cher.2022.2.05

Постановка проблеми. Розгляд інноваційних дифузій у світовій практиці під певними кутами зору примушує шукати нові тенденції і перспективи їх розвитку в Україні. *Мета дослідженням* – довести необхідність запровадження інноваційних дифузій у різних соціально-економічних системах, з урахуванням унікальності кожної інноваційної ідеї та об'єкта її реалізації. *Методологічною основою дослідження* стали сучасні доктрини інноваційного розвитку України. В проведених дослідженнях використані методи діалектики, способи і принципи наукового пізнання, інструменти економічного аналізу щодо визначення ролі інноваційної дифузії та визначення чинників що впливають на запровадження інновацій у соціально-економічні системи. *Основною гіпотезою дослідження* є припущення щодо можливості удосконалення ролі інноваційної дифузії на сучасному етапі розвитку соціально-економічних систем з метою досягнення визначених стратегічних орієнтирів, пріоритетів розвитку та глобальних викликів. *Виклад основного матеріалу дослідження.* Дослідження ролі інноваційних дифузій у межах різних соціально-економічних систем дозволили визначити чинники, що впливають на темпи розповсюдження інновацій та підкреслили важливість людського чинника та міжособистісних комунікацій. Проаналізовані основні показники, що визначають правильність рішень щодо запровадження інновацій на різних рівнях ієрархії соціально-економічних систем. Обґрунтовано склад і охарактеризовано сутність показників, що визначають стабільність та прогресивність розвитку соціально-економічних систем на кожному етапі прийняття рішень. *Оригінальність та практична значимість дослідження* підтверджується запропонованим набором показників, що характеризують певні властивості запроваджених інновацій у соціально-економічних системах, що дозволить зосередитись на ефективному розвитку соціально-економічних систем завдяки запровадження інноваційних дифузій. *Висновки та перспективи подальших досліджень.* Проведене дослідження дозволило визначити головні тенденції розвитку інноваційних дифузій у сучасних соціально-економічних системах, що мають бути зорієнтовані на індивідуальні цінності громадян суспільства. Визначена послідовність рішень щодо прийняття інновацій, довела необхідність мати певний набір показників, що характеризує певні здобутки на кожному етапі запровадження інноваційних дифузій; підкреслила унікальність кожної соціально-економічної системи та означила орієнтири реалізації інновацій, що мають бути спрямовані на підтримання життєздатності соціально-економічної системи та корисності інноваційних дифузій у довготерміновій перспективі. Підкреслено, що розв'язання конкретних інноваційних задач можливе за умов збалансування, досягнення рівноваги та максимальної вигоди від інновацій на різних рівнях ієрархії соціально-економічної системи. Подальші дослідження будуть спрямовані на пошук та удосконалення сучасних технологій щодо розповсюдження та запровадження інноваційних дифузій, надбання досвіду та найкращих практик її реалізації та оцінювань результатів розвитку соціально-економічних систем.

Ключові слова:

інноваційна дифузія, соціально-економічні системи, міждисциплінарність інновацій, визнання переваг, людська поведінка.

A ROLE OF INNOVATIVE DIFFUSION IN DEVELOPMENT OF THE SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS

Formulation of the problem. Consideration of innovative diffusions in world practice under the certain points of view compels to search new tendencies and prospects of their development in Ukraine. *Purpose by research* to lead to the necessity of input the innovative diffusions for the different socio-economic systems, taking into account the Unicom of every innovative idea and object of her realization. *Methodological basis of research* became the modern doctrines of innovative development of Ukraine. In the conducted researches are used methods of dialectics, methods and principles of scientific cognition, instruments of economic analysis to determination of innovative diffusion role and determination of factors that influence on the innovations input in the socio-economic systems. The *basic hypoth-*

¹ **Калінеску Тетяна Василівна**, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів, обліку і оподаткування, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна.

Calinescu Tetyana, Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of Finance, Accounting and Taxation Department, National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute», Kharkiv, Ukraine.

ORCID ID: 0000-0003-4919-5788

e-mail: tetyana.calinescu@gmail.com

esis of research became a supposition about possibility of improvement the role of innovative diffusion on the modern stage of development of the socio-economic systems with the aim of achievement of certain strategic reference-points, priorities of development and global calls. *Exposition of basic material of research.* Research of role the innovative diffusions in the limits of the different socio-economic systems factors that influence on the rates of innovations distribution and underlined importance of human factor and inter personality communications allowed to define. It is analyzed basic indexes that determine the rightness of decisions to the input of innovations on the different levels of the socio-economic systems. Composition is reasonable and described essence of indexes that determine stability and progressiveness of the socio-economic systems development on every stage of making decision. *Originality and practical meaningfulness of research* are confirmed by the offered set of indexes that characterize certain properties of the entered innovations in the socio-economic systems that will allow being concentrated on effective development of the socio-economic systems with help of innovative diffusions input. *Conclusions and prospects of further researches.* The conducted research allowed defining main progress of innovative diffusions trends in the modern socio-economic systems that must be orientated on the individual values of society citizens. Certain sequence of decisions in relation to the acceptance of innovations, a necessity to have a certain set of indexes, that characterizes certain achievements on every stage of input of innovative diffusions, led to; an iniquity underlined each socio-economic systems and meant the reference-points of realization of innovations that must be sent to maintenance of viability of the socio-economic system and utility of innovative diffusions in a long-term prospect. It is underlined that decision of concrete innovative tasks possible at terms balanced, achievement of equilibrium and maximal benefit from innovations on the different levels of the socio-economic system hierarchy. Further researches will be connect with search and improvement of modern technologies of distribution and input of innovative diffusions, gaining experience and the best practices of its realization and evaluations of results of the socio-economic systems development.

Key words:

innovative diffusion, socio-economic systems, between disciplinary innovations, confession of advantages, human behaviors.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної економічної науки та соціально-економічних систем та співтовариств примушує постійно розглядати інновації і дифузію (як основну їх складову) під різними кутами зору [1, 2, 3], в залежності від того, яку роль вони відіграють:

1) для розповсюдження й поширення в різних сферах економічної діяльності, особливо в охороні здоров'я (в умовах боротьби з COVID - 19 саме ці складові висуваються на перший план), налагодження ефективних зв'язків й комунікацій [4], що викликані запроваджуваними цифровими технологіями в економіці [5];

2) в широкому запровадженні Інтернет й мобільних мереж та зростанні критичної маси використання нових технологій комунікацій;

3) у різного роду дослідженнях із застосуванням інструментів опитування, інтерв'ювання та залучення широкого кола експертів щодо оцінювання результатів та інше.

Проведені дослідження інновацій виокремили необхідність дослідження таких питань як [6, 7, 8]:

а) джерела та канали передавання інформації щодо прийняття рішень про інновацій та швидкість розповсюдження дифузій;

б) стан, соціально-економічні умови об'єктів (суб'єктів) та їх готовність до сприйняття певних дифузій щодо запровадження інновацій;

в) виявлення загальних тенденцій та робота інноваційних концепцій розвитку соціально-економічних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі можна з певністю стверджувати, що інноваційні дифузії у своїй основі мають міжdisciplinary аспект розвитку [9], що поширюється на різні культури, економічні системи, поведінку людей та є головним мотивом трансформацій у соціально-економічній сферах діяльності як самих суб'єктів господарювання, галузях національної економіки, так й окремих суспільств [10].

Сьогодні інноваціями займаються достатня велика низка дослідників не тільки в Україні, але далеко за її межами [11, 12, 13, 14, 15], проте немає потреби переказувати різні точки зору, які існують у кожному авторському варіанті щодо інновацій та їх дифузійності, бо розвиток науково-технічного прогресу (НТП) постійно змінює підходи, галузі поширення, концептуальні аспекти та сфери розповсюдження, виходячи унікальності кожного конкретного випадку їх застосування. Тобто невизначеність, ідентифікованість, особистисність – це наразі головні фактори, що характеризують сучасний стан досліджень з інноваційних дифузій. Тому дослідження цього розділу будуть спрямовані саме на висвітлення більш пріоритетних аспектів досліджень інноваційної дифузії в Україні.

В загальному вигляді інноваційну дифузії слід сприймати як спонтанне поширення нових ідей через певні канали, впродовж встановленого часу і в межах означених соціально-економічних систем. Проте всі ці ознаки дифузії можна визначити тільки за реакцією людини її схвальним відношенням до інновацій, залеж-

но від рівня знань. Окрім того, не всі інновації слід вважати обов'язковими і бажаними, а також однаково корисними як для індивідів, так і для соціально-економічних систем.

Слід відрізнити також як ідейні так й технологічні інновації, які мають різний рівень запровадження, відстеження, оцінювання та наукового дослідження.

Якщо мова йде про ідейні інновації, то вони можуть прирівнюватися до певних доктрин розвитку [16] і не завжди сприймаються й усвідомлюються суспільством.

Що стосується технологічних інновацій, то вони передбачають великий обсяг пошукової, дослідницької роботи з оцінюванням наслідків відносно проведених прикладних випробувань й експериментів, які можуть різні результати та синергетичні ефекти [17].

Кожна інновація впроваджується різними темпами, що залежить від [1, с. 35 – 37]:

1. Відносної переваги інновацій, їх сприйняття соціумом та тому престижу, який вони надають індивідам, чим сприяють поширенню темпів впровадження інновацій.

2. Сумісність інновацій з наявними цінностями, котрі формуються певними традиціями, минулим досвідом, потребами сучасності, наявному інтелектуальному потенціалу суспільства. Впровадження нових інновацій може викликати відторгнення нових норм і правил, що можуть не відповідати інтересам суспільства, а значить одночасно має відбуватися нівелювання факторів протидії [18].

3. Складність інновацій породжує різне сприйняття членами суспільства, що залежить і від знань, інформованості і рівня комунікацій не тільки членів суспільства, але й різних суб'єктів, що їх впроваджують [8].

4. Випробування інновацій – важлива характеристика їх дифузійності, що залежить від можливості експериментування, проведення прикладних випробувань для зменшення ступеню невизначеності запроваджуваних інновацій.

5. Спостереження та моніторинг запровадження інновацій, оцінювання їх результативності в рамках певної соціально-економічної системи, що дозволяє виявляти нові мотиви й стимули, що змінюють враження суспільства (поведінку соціально-економічної системи) щодо їх корисності.

Інноваційні дифузії переважно поширюються серед членів соціально-економічних систем шляхом різного типу комунікацій, процесів зближення, розходження, обміну інформацією, планування та розповсюдження інновацій, що сприймається суспільством чи навпаки відки-

даються. Як правило, більш революційні соціальні ідеї, що дозволяють скерувати у правильне русло найбільш ефективні для суспільства ідеї, що приводять до нових соціальних змін, знаходять підтримку у суспільстві. Тому можна стверджувати, що дифузія – це процес не тільки створення інформації про інновації, але й соціальний процес, що характеризує міжособистісні комунікації в будь-якій соціально-економічній системі, де члени співпрацюють один з одним для досягнення спільних цілей. Звідси витікає одна важлива залежність інноваційної дифузії від структури соціально-економічної системи, ролі її лідерів (формальних і неформальних) та типів рішень, що приймаються за наслідками розповсюдження інновацій.

Структура соціально-економічної системи, залежить від людської поведінки, рівня бюрократії, починаючи від урядових органів і, закінчуючи, різними індивідами. Слід зважати на норми, правила та існуючі стандарти, які встановлені у соціально-економічних системах, що можуть вставати на засадах розповсюдження інновацій. Причому необхідно враховувати норми як на рівні окремої соціально-економічної спільноти (нації), так і на рівні релігійної комуні, місцевої влади, місцевості та інші ланки системи (виробничі підприємства, організації і т.п.). А також враховувати рівень довіри, що виказують нижчі данки управління вищим, та довіри її лідерам (очолювачам).

В багатьох соціально-економічних системах розповсюдження інновацій залежить від традицій й напрямів наукових досліджень. Кожна система може досліджувати окремий напрям інноваційних дифузій. В цьому плані в рамках тематики науково-технічних досліджень «Обліково-фінансові механізми інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання в контексті трансформації економіки знань та соціально-поведінкових обмежень», що виконується на кафедрі фінансів, обліку і оподаткування Національного аерокосмічного університету ім. М.С. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (державний реєстраційний номер 0121U108324), ґрунтовно досліджується обліково-фінансовий інструментарій, що наповнює механізм сучасного інноваційного розвитку суб'єктів господарювання, оцінюються різні прояви соціально-економічних обмежень з метою мотивування українського бізнесу до інноваційних перетворень відповідно тактичних і стратегічних орієнтирів розвитку національної економіки та благополуччя громадянського суспільства.

Виходячи з цього **мета дослідження** – довести необхідність запровадження іннова-

ційних дифузій у різних соціально-економічних системах, з урахуванням унікальності кожної інноваційної ідеї та об'єкта її реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кожна ланка дослідників - це окремі традиції та школи, що розвивають різні наукові напрями. Тому можна стверджувати, що загальною задачею інноваційної дифузії, що розповсюджується у соціально-економічній системі - згуртувати та згрупувати розпорошені дослідження, налагодити взаємозв'язок між школами, узагальнення наслідків досліджень та означення пріоритетів у досягненні головних цілей системи. Можна виокремити основні чинники, що наразі фінансуються у більшості соціально-економічних систем, як на міжнародному, національному, так і на локальному рівнях. Це переважно дослідження в антропології, соціології, сільському господарстві, освіті, охороні здоров'я, комунікаціях, маркетингу і менеджменту, географії, соціології і т.п. [1, с. 66 – 117].

З цих позицій рекомендовано проводити дослідження й економічних аспектів інноваційних дифузій, що підтверджує в котре міждисциплінарний характер економічних інноваційних досліджень, де на перший план має висуватися:

1) соціальні пріоритети певного сегменту соціально-економічної системи. Такими сучасними пріоритетами на глобальному рівні наразі можуть бути дослідження ефективності застосування сучасних вакцин щодо запобігання поширення COVID-19 та здійснення профілактичних заходів. А на локальному рівні більш доречнішими сьогодні вважаються дослідження соціальної відповідальності бізнесу.

2) створення позитивного іміджу навколо досліджуваної проблеми шляхом формування прямих каналів розповсюдження інформації про інновації та попередні дослідження й апробування у вибраному напрямі.

3) формування уявлень цільової аудиторії та позиціонування на досягненні поставлених цілей інновацій.

4) зміна поведінки суспільства (соціально-економічної системи) відносно отриманих вигід від запровадження інновацій та розробка подальших технологій її поширення.

5) пропагування результатів інноваційних дифузій та тісна співпраця з різними структурами соціально-економічної системи щодо поширення й оцінювання нових продуктів, технологій чи наукових досягнень.

Окрім того, слід приймати до уваги швидкість змін пріоритетів інноваційних досліджень, тому в межах кожної соціальної системи потрібно враховувати:

1. Час і умови дослідження і наскільки вони відповідають визначеним прогнозам і сучасним тенденціям.

2. Темпи впровадження інновацій що має також враховувати складність розповсюдження інформації про інновацію, спостереження за цим процесом та їх сумісність з цінностями соціально-економічної системи.

3. Тип інновативного розвитку соціально-економічної системи, тобто наскільки активно може сприйматися її членами (складовими) та впроваджуватися означені інновації.

4. Можливості використання неформальних лідерів та їх бажання долучитися до інновативного розвитку соціально-економічної системи.

5. Виявлення додаткових факторів (окрім інформаційних мереж), місць в середині системи, віку осіб, специфіки діяльності, рівня налагодження соціальних зв'язків і т.п., що найбільш сприяють дифузії інновацій.

6. Порівняльна характеристика швидкості (рівня впровадження) однотипових інновацій в різних соціально-економічних системах, виявлення причин та їх залежність від інновативного типу розвитку систем, масштабів залучення неформальних лідерів, спеціальних технологій впровадження інновацій і т.п.

7. Застосування різних каналів отримання інформації, і тому числі шляхом отримання додаткових знань через систему традиційної початкової, спеціальної, вищої освіти; курси підвищення кваліфікації та постійної освіти в процесі активного життєвого циклу соціально-економічної системи та її членів, на кшталт нових напрямів розвитку: як економіки знань [8], цифрової економіки [5] і т.п.

8. Оцінювання наслідків і досвіду запровадження інноваційних дифузій у різних соціально-економічних системах та можливостей їх пристосування, адаптації до своїх умов розвитку (або створення ще більших розривів між соціально-економічними системами), що має обґрунтовувати поширення та доцільність запровадження більшості ефективних глобальних інновацій в межах окремих локальних систем.

Сьогодні про інновації не пише тільки ледачий, причому кожна галузь науки пропонує свої напрями дослідження і сам процес інноваційної дифузії в кожній із галузей української науки досліджується за своїми парадигмами. Тому в цих умовах дуже важливо сформулювати для кожної галузі стосовно інноваційної дифузії:

А) Спільне концептуальне підґрунтя, моделі та методологію дослідження, що лелеко

можна пристосувати до кожної сфери діяльності.

Б) Прикладний аспект застосування, що дозволяє поєднувати наукові здобутки з практичними стосовно як окремих індивідів, так і секторів соціально-економічної системи.

В) Можливості узагальнення отриманих результатів на предмет застосування окремих випадків в соціально-економічній системі (окремих сфер діяльності) до умов інноваційного розвитку всієї системи.

Г) Методи дослідження, розкриття методології реалізації, простоти чи складності досягнення поставленої парадигми.

Д) Самооцінювання проведених досліджень, спроможність розкриття поставлених цілей: визначення сильних та слабких сторін.

Проте слід вести мову й про відторгнення соціально-економічними системами інноваційних дифузій, ухилень від їх впровадження. Слід визнати, що намагання більшості дослідників пов'язані у більшості випадків з доведення і обґрунтуванням їх успішності і тільки у деяких випадках доводиться механізм їх відторгнення та ухилення [1, с. 133 – 154; 19]. Процес ухилення від інноваційних дифузій буде розглядатися у розділі 3 цієї монографії, тому можемо тільки констатувати, що кожна соціально-економічна система, окрім загальних причин (на кшталт відсутності достатньої поінформованості про інновації, наявності певних альтернатив інноваціям, поведінкові аспекти сприйняття сутності кожної інновації, її успішності, значимості, доречності окремими локальними соціально-економічними системами та індивідами; мотивація вибору окремих інновацій, і т.п.) має свої специфічні, індивідуальні причини (як превалювання деяких доктрин розвитку, наукових теорій; низький рівень соціально-економічного розвитку та існування нерозв'язаних національних чи соціальних аспектів, що утворюють на шляху інновацій інші бар'єри до їх впровадження у порівнянні з іншими системами, наявність великих розривів щодо впровадження інновацій між різними соціально-економічними системами (що буде розглядатися у розділі 14 цієї монографії) і т.п.), що спонукають до уникнення деяких інновацій.

Таким чином, кожна соціально-економічна система визначає свої тенденції розвитку інноваційних дифузій в залежності від тих пріоритетів, що сьогодні диктуються доктринами, чи стратегіями їх розвитку [16, с. 57–69].

Що стосується України, то виходячи із проведених досліджень у найближчій перспек-

тиві слід очікувати нових інноваційних стрибків (темпів приросту досліджень) у сферах: структурних змін в економіці України; у напрямі реформувань фінансів, особливо фінансового ринку; проведення інвестиційних реформ у пріоритетних галузях національної економіки та управління. І в першу чергу це стосується таких галузей як аерокосмічна, інформаційні технології (ІТ), фармацевтична та інших високотехнологічних виробництв. Тому потенційно важливими у інноваційному плані залишаються для України такі напрями як:

адитивні технології, нано і біоматеріали, відновлювальні джерела енергії;

роботизація, технології штучного інтелекту;

інформатизація, хмарні технології, мобільний зв'язок, технології цифровізації економіки;

генна інженерія, синтетична біологія і процеси гуманізації, що пов'язані з цими аспектами досліджень;

екологізація виробництва, безвідходні технології, створення відновлювальних соціально-економічних систем та моніторингу забруднення.

Безумовно, українські пріоритети інноваційних досліджень суттєво відрізняють від інших країн світу як США, Японії, Франції, Великобританії, Китаї [16, с. 61, 62] та інших світових центрів, де наразі проводяться різні наукові дослідження стосовно спільних аспектів і сфер соціально-економічного життя, що хвилює світову спільноту. Проте слід відзначити, що Україна, якраз знаходиться у визначених трендах світових досліджень, що стосуються медицини, екологізації та розвитку космічної галузі, що дозволить забезпечити напрями економічного зростання до 2030 року саме на 50% та вийти на європейські стандарти забезпечення якості життя в Україні, що є головним орієнтиром інноваційних дифузій будь-якої соціально-економічної системи.

Кожна соціально-економічна система проходить свою процедуру прийняття рішень щодо інноваційних дифузій та впровадження її у поточну практику. Попри існування загальних етапів прийняття остаточних рішень [1, с. 197; 20, с. 322 - 331] можна запропонувати таку послідовність етапів (рис. 1). Кожних з цих етапів можна вважати послідовною ієрархією, яку слід приймати до уваги і зважати на кожний чинник, що впливає на результат кожного етапу і перехід до остаточного прийняття рішення:

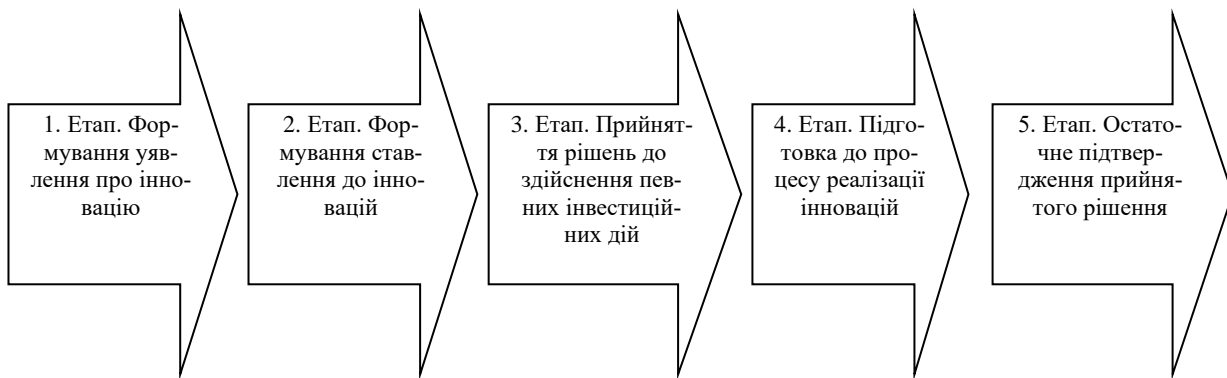

Рисунок 1 – Послідовність прийняття рішень про інноваційні дифузії у соціально-економічних системах

Джерело: розроблено автором на підставі [1, с. 197; 20, с. 322 - 331]

Перший етап – є початковою ієрархія, що пов'язана з накопиченням знань. На розвиток і обґрунтованість проведення цього етапу впливають різні фактори, що визначають якість, достатність, ймовірний ефект та потребу у здійсненні інновацій. Цей етап – найбільш нагадує ґрунтовне наукове теоретичне дослідження, що задіює різні типи знань та міждисциплінарні аспекти про інновації. Ступінь компетентного прийняття рішення на цій ієрархії залежить від рівня розуміння практичної цінності інновацій, принципів отримання знань та переконань щодо необхідності їх здійснення, виходячи з рівня розвитку фундаментальних та нових знань.

Другий етап - є ієрархією, що формує схвальне (стійку, організовану точку зору суспільства) або протилежне ставлення до інновацій. Цей етап більш психологічний, бо на нього впливають фактори, що визначають поведінку людини. І тут може спрацювати вплив суб'єктивного сприйняття інновацій кожною соціально-економічною системою. Тому досить важливо на цьому етапі мати різні альтернативні інновації у якості запобіжних, що зменшують невизначеність майбутніх результатів та викликають більшу зацікавленість та мотивують соціально-економічну систему до її сприйняття.

Третій етап – ієрархія, що є переломною у прийнятті рішення щодо інновацій. На ньому відбувається пошук додаткової інформації, яке спонукає прийняти або відказатися від існуючих дифузій. Тут можуть відбуватися й експерименти й деякі випробування задля оцінювання корисності, Саме демонстраційний ефект, що може бути отриманий на цьому етапі є важливим сигналом щодо прийняття правильного рішення або його відмови. Цей етап пов'язаний також з отриманням додаткових знань щодо інновацій. Відіграє в цьому випадку і певна культура прийняття рішень, що може виникати чи

завжди існувала у різних соціально-економічних системах. Мова йде про колективні або індивідуальні підходи до прийняття рішень, про існуючі традиції, умови, в яких вони приймаються і т.п. Навіть колективні рішення можуть залежати від поведінки певної групи осіб. Тут можуть спрацювати і процеси відторгнення (неприйняття) інноваційних дифузій. І тоді виникають дві різні ситуації, котрі по різному потім відбиваються на результатах остаточного впровадження інновацій, а саме:

активна фаза проведення й здійснення третього етапу, коли розставлені і уточнені всі необхідні акценти щодо продовження або відмови від здійснення інновацій; та

пасивна, що насправді ніяким чином не впливає і не проявляє поведінку деякої групи осіб відносно сприйняття чи відказу від інновацій. Проте у остаточному підсумку результатів оказує негативний вплив на швидкість впровадження, якість отриманих результатів та приховує інші негативи (спротиви), що можуть виникати в процесі затвердження корегувань щодо інновацій. Особливо, якщо ці затвердження відбуваються шляхом таємних голосувань та необхідності дотримання вибраних курсів (стратегій) розвитку соціально-економічних систем.

Четвертий етап – пов'язаний саме з конкретним застосуванням інноваційних дифузій. На тривалість (швидкість здійснення) цього етапу впливають багато факторів:

по-перше, це масштаби пасивності деяких її учасників. Тому дуже важливо вже на третьому етапі виявляти певне коло осіб в рамках соціально-економічної системи і корегувати різними мотиваторами і стимуляторами їх до позитивних дій стосовно прийнятих інноваційних рівень (цей аспект буде розглянутий у 6 розділі цієї монографії);

по-друге, структури соціально-економічної системи, її гнучкості та можливості забезпечувати подальший стабільний розвиток в умовах здійснюваних інновацій;

по-третє, рівня новизни та прикладної цінності інноваційної дифузії. Якщо новизна втрачається вже впродовж виконання етапу впровадження, то виникає необхідність у нових пошуків, більш цікавих і прийнятних для усієї соціально-економічної системи. Такі пошуки можуть відбуватися або шляхом удосконалення вже існуючої інноваційної дифузії, модернізації (коли сама сутність інновації залишається незмінною, а змінюються (поліпшуються) окремі її елементи, що являються визначальними щодо корисності інновацій) або іншого винаходу (відкриття для себе зовсім нових шляхів запровадження інноваційних дифузій). У випадку настання останньої події процес прийняття рішень припиняється і слід повертатися знову до першого етапу і розпочинати все спочатку;

по-четверте, галузі впровадження інновацій. Якщо інноваційні дифузії стосуються таких галузей як комп'ютерні програми і технології, охорони навколишнього природного середовища, зниження впливу парникового ефекту, охорони здоров'я і т.п., то більшість дифузій можуть так і не дійти до 4 етапу. У більшості випадків на цьому етапі відбуваються нові відкриття, що визнаються усією світовою глобальною соціально-економічною системою. А якщо це має відношення до сфери освіти, медицини, або теорії та інструментів проведення наукових досліджень та іншого, то більш за все 4 етап завершуються процесами удосконалення, модернізації та адаптування до існуючих соціально-економічних систем. Але слід приймати до уваги і той факт, що в процесі здійснення 4 етапу відкриття можуть виникати в процесі реалізації самої інновації, якщо недостатньо глибоко були дослідження якісь аспекти інновацій а в процесі реалізації вони проявилися як визначні та вирішальна для досягнення позитивних результатів. У цьому випадку інновація може зазнавати суттєвих змін, але буде рухатись у визначеному стратегічному напрямі. Безумовно, всі процеси нових відкриттів слід співставляти з доктринами розвитку соціально-економічних систем та оцінювати їх результативність за показниками суспільної, бюджетної ефективності, отримання суцільно нових навичок в процесі опанування цими інноваціями. Та не орієнтуватися на індивідуальну сатисфакцію і «косметичне» удосконалення певних інновацій.

П'ятий етап – пов'язаний з проведенням емпіричних досліджень, створенням доказової

бази щодо остаточного визнання прийнятого інноваційного рішення. На цьому етапі можуть виникати певні дисонанси, що викликані поведінкою осіб у середині соціально-економічної системи. Ці дисонанси можуть виникати ще на 3 етапі пасивної фази розвитку інновацій. Та доповнюватися й поширюватися шляхам отримання нових знань соціально-економічною системою в процесі запровадження інновацій (4 етап). Ці дисонанси викликають й певні розриви у отриманні схвальних відгуків щодо остаточного прийняття інноваційних дифузій (які будуть розглянуті у розділі 14 цієї монографії та механізми їх нівелювання). А значні масштаби розривів можуть привести і до кінцевого припинення здійснення вибраної інновації через значні процеси розчарування, дискомфорту та відторгнення, що відбуваються у внутрішньому й зовнішньому соціально-економічному середовищі системи. І в цьому випадку, щоб дійти і завершити у позитивних показниках інноваційну дифузій слід на кожному етапі проводити динамічні дослідження відносно сприйняття здійснюваної інновації, бо коли прийматися рішення про відхилення інновацій на 5 етапі, воно є вже економічно витратним і недоцільним.

Інноваційна дифузії мають певні властивості (переваги; сумісність з вже існуючими реформами (змінami); складність щодо роз'яснення її важливості, значимості та запровадження у діяльність системи; рівень проведених випробувань; можливість здійснення спостережень), на які впливають чинники, що визначають темпи впровадження інновацій. А саме від 49% до 87% інновацій залежать від [1, с. 250 – 255; 6]:

типу рішення, що приймаються стосовно їх здійснення: колективне чи авторитарне;

видів каналів, за якими надходить інформація: медійні чи міжособистісні;

стану соціально-економічної системи, де відбувається інновація, що характеризується нормами і правилами поведінки системи (суспільства чи окремих її членів), ступеню доступних зв'язків, рівнем мережевої інфраструктури, комунікацій і т.п.;

активності осіб, що запроваджують інновацію;

гнучкість впровадження інновацій;

сприйняття та схвалення інновації з боку владних структур і т.п.

Кожна властивість окремо може характеризуватись своїм набором показників (таблиця 1).

Таблиця 1. **Набір показників, що характеризують властивості інновацій у соціально-економічних системах**

№ п/п	Перелік властивостей інновацій	Показники, що характеризують певну властивість інновацій
1.	Відносна перевага	1.1. Ефективності, рентабельності, прибутковості і т.п.; 1.2. Рівень впровадження інновації; 1.3. Соціальної вигоди та соціальної відповідальності; 1.4. Стимулювання, мотивування та заохочення до інвестицій 1.5. Престижу та іміджу.
2.	Сумісність з іншими цінностями та пріоритетами розвитку	2.1. Головні поточного орієнтири розвитку; 2.2. Визначені соціально-економічні та культурні цінності; 2.3. Масштаби й обсяги потреб, рівень споживання; 2.4. Темпи зміни цінностей і пріоритетів, масштаб та досвід їх розповсюдження; 2.5. Доктрини та програми майбутнього розвитку; 2.6. Рівень освіти та доступ до отримання інноваційних знань й освітніх програм.
3.	Складність	3.1. Темпи впровадження інновацій; 3.2. Рівень комунікацій та розвитку інфраструктури; 3.3. Рівень інформатизації суспільства та запровадження цифрових технологій.
4.	Рівень випробовувань	4.1. Рівень сприйняття суспільством інновацій; 4.2. Рівень розвитку творчості, інновативності суспільства; 4.3. Рівень сатисфакції новими ідеями та підтримки новацій; 4.4. Рівень добробуту, якості життя, надання соціальних послуг; 4.5. Зайнятість населення.
5.	Можливість спостереження	5.1. Поліпшення демографічного сегменту; 5.2. Зниження витрат виробництва у промисловості; 5.3. Пришвидшеного прийняття інноваційних рішень; 5.4. Корпоративна, синергетична ефективність розвитку; 5.5. Темпи приросту прибутковості, добробуту.

Джерело: розроблено із урахуванням [1, с. 259-296; 6, с. 94-149; 21; 23; 24, с. 29-39; 25, с. 9-19]

Проте визначати переваги інновацій слід відносно загальних ідей, які вони несуть та ролі, яку вони віграють для потенційних впроваджувачів. Певну перевагу дає економічний та соціальний зиск, що дає інновація, а всі інші – це додаткові характеристики інновацій. Тому

на кожній ієрархії впровадження інновацій слід приділяти увагу саме темпам поліпшення соціально-економічного розвитку. Задля цього можна запропонувати таку таблицю щодо визначення позитивних та негативних наслідків прийнятих рішень (таблиця 2).

Таблиця 2. **Набір визначення позитивних й негативних наслідків на етапах прийняття рішень**

Набір позитивів (+) і негативів (-)	Формування уявлення про інновацію	Формування ставлення до інновації	Прийняття рішень щодо здійснення певних інноваційних дій	Підготовка до процесу реалізації інформації	Остаточне підтвердження прийнятого рішення
Дозволяє рухатись вперед (+)	+	+	+	+	+
Руйнує вже здобуте (-)	-	-			
Створює супротив (+, -)	+, -	+, -	+, -		

Джерело: розроблено з урахуванням [20, с. 331]

Запропонований підхід до визнання наслідків дії кожного етапу прийняття рішень щодо подальшого інноваційного розвитку дозволяє визначити ті позитивні й негативні впливи, що виникають на шляху проходження усіх ієрархій у соціально-економічній системі та ета-

пів прийняття рішень; прояснити причини виникнення негативів; означити заходи щодо поліпшення ситуації, оцінити їх дію в умовах конкретної соціально-економічної системи та поширити позитивний досвід запровадження інноваційних дифузій.

Переваги інноваційних дифузій залежать від рівня централізації чи децентралізації соціально-економічних систем. Проте в сучасному житті досить важко знайти у чистому вигляді централізовані і децентралізовані системи. Більше за все має місце гібридність поєднання переваг централізації та децентралізації для визначення корисності інновації.

Централізована соціально-економічна система передбачає одно направлену модель комунікації, що спрощує взаєморозуміння і прийняття рішень щодо впровадження інновацій. А в умовах децентралізації, кожна підсистема, що входить в состав спільної соціально-економічної системи, що може передбачати свої механізми прийняття рішень, систему управління інноваціями та наявність високоосвічених фахівців, що можуть впроваджувати, поширювати досвід і доводити технічні привілеї новітніх дифузій. Проте поєднання переваг впровадження інновацій у централізованих і децентралізованих системах можуть мати негативний синергетичний ефект. Так інновації, що мають пріоритети на рівні централізованого керівництва у держави, можуть зовсім не викликати ніякої підтримки на рівні окремих децентралізованих соціально-економічних систем (наприклад, територій). І навпаки, ті інновації що доречно запроваджувати на рівні окремих децентралізованих систем, не мають конкретної підтримки на рівні держави. Тому при поєднанні централізованих і децентралізованих систем слід здійснювати оцінку прийняття рішень щодо інновацій, виходячи з подальших перспектив розвитку системи.

Безумовно, для розв'язання конкретних задач можливий варіант певного збалансування, досягнення рівноваги та максимальної вигоди від інновацій у різних соціальних системах, а саме [1, с. 489 - 506]:

стабільна рівновага, де впроваджені інноваційні дифузії несуть визначний характер, має відношення та сприяє суспільному розвитку;

динамічна рівновага, де відбуваються, перш за все, впровадження інновацій, що гарантують значні динамічні зміни у більшості складових соціально-економічної системи. Усі інші підсистеми мають пристосуватися до тих цінностей, що є пріоритетними для більшості складових системи;

неврівноваженість можлива тільки, коли немає шляхів пристосувати впроваджені інновації до загальної ефективності усієї системи, бо вона має виключне значення тільки для умов функціонування окремих локальних соціально-економічних систем.

Досить важливо з максимальною точністю сформулювати усі види переваг, які може отримати соціально-економічна система. Задля цього можна розробити систему показників, що визначатиме переваги в наслідок застосування різних інновацій. До цієї групи показників мають входити такі, що характеризують переваги, які б сприймалися певною соціально-економічною системою. До цього набору показників мають відношення переваги, що характеризуються набором досить різних опосередкованих показників, на кшталт тих, що характеризують [25, с. 14 – 19; 26, с. 153 - 178]:

фінансові переваги, що можуть описуватися економією ресурсів (фінансових, матеріальних, трудових і т.п.); зниженням витрат на виробництво; середньорічним темпом зростання доходів (прибутку); скорочення запасів;

розвиток бізнесу, що підтверджується показниками компетентності управління бізнесом; рівнем професіонального зростання; відсотками надання послуг на загальному ринку; зниження трудомісткості виробництва; зниження собівартості, стандартизація бізнесу; підвищення продуктивності праці;

комунікаційні переваги, що сприяють обміну інформацією, планами, досвідом розв'язання певних проблем; забезпечують доступ усіх структур до отримання необхідної інформації, що сприяє лояльності запровадження інновацій; поліпшенню взаємодії між структурами та підготовки фінансової, оперативної звітності, в т.ч. з обґрунтування успішності запровадження інновацій;

переваги, що забезпечують підтримання людських цінностей, які визначає для себе кожна особистість суспільства. І тут слід приймати до уваги тільки корпоративні цінності, що сприймаються усією системою, заявлені у стратегічних планах чи доктринах розвитку. Якщо слідувати цим установам, то головними національними цінностями українського суспільства є [16, с. 110 - 137]:

1) збільшення працездатності населення шляхом відтворення людських ресурсів, покращення системи охорони здоров'я;

2) підвищення продуктивності праці завдяки впровадженню інноваційних та інформаційних технологій, модернізації виробництва та перехід на енергетично та екологічно зберігаючі технології, нові види сировини і матеріалів, що дозволяють забезпечити нову професійну етику і культуру виробництва; підвищення якості освіти;

3) забезпечення розвитку креативної економіки, що пов'язана з процесами творчості, формуванням нових креативних ідей, оригіна-

льних підходів до розвитку соціально-економічної системи, нових наукових відкриттів та винаходів. Тобто рівень креативності – це ніщо інше як рівень розвитку інноваційних дифузій. Саме креативність, що базуються на сучасних тенденціях розвитку інноваційних дифузій, має бути притаманна усім соціально-економічним системам, стати головними двигунами розвитку як усієї системи, та і її окремих структур, у тому числі її членів.

4) активізація розвитку людського і соціального капіталу, що характеризується сукупністю розвинення продуктивних здібностей особистості в наслідок набутих знань. Україна ще й досі має високий освітньо-кваліфікаційний рівень населення (37, 3% - становить частка осіб з вищою освітою у віковій групі населення 25 - 34 роки і 44,1% - у віковій групі 45 - 64 роки. [16, с. 123 - 124]). Наразі на перший план висуваються певні вимоги щодо надання переваг тим людським цінностям, що сприяють розвитку міжнародній кооперації та характеризуються підготовкою у сфері природничих знань, професійним компетентностям в інженерії та банківській сфері, в галузі інформаційних технологій і менеджменту.

Проведені авторські [27] та інші [16, с. 177, 178] дослідження показують, що соціально-економічні системи, які зосереджені на досягненні головних цінностей суспільства (корпоративних цінностях), розвиваються у 5-6 разів швидше, ніж інші. А ті, що перетворюють досягнення поставлених цілей у піар-технології – постійно пробуксовують та шукають більш довершений набір цінностей, що теж не спрацьовує, бо вимагає проведення постійних досліджень не тільки з пошуку найновіших ідей та досягнень, але й відносно ідентифікації, інтернаціоналізації та лояльності суспільства до визнаних інноваційних переваг. Тобто поведінка суспільства, окремих особистостей сьогодні визначає вибір переваг інноваційних дифузій у соціально-економічних системах. А звідси – основний акцент у цих дослідження має робитися на активізацію і мотивацію людського фактору.

Процес вимірювання ставлення людини до визнаних інноваційних переваг можна здійснювати різними шляхами, проте найбільш ефективним є анкетування, інтерв'ювання, опитування і т.п., що може проходити у декілька кроків [16, с. 162 - 175]:

1. Інформування про переваги і цінності інноваційних дифузій. На цьому етапі можна виявити ставлення людини до прийнятих інновацій, ступінь її довіри, канали взаємодії, масштаби створення певного інноваційного і пси-

хологічного клімату; ступінь лояльності, вмотивованості суспільства та відповідальність, яку воно готове на себе брати.

2. Структурування інновацій за дефініціями та виявлення реальних термінів виконання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволило визначити головні тенденції щодо розвитку інноваційних дифузій у сучасних соціально-економічних системах:

здійснення інноваційних дифузій переважно відповідають доктрині розвитку держави, пріоритетам розвитку окремих галузей промисловості та індивідуальним цінностям громадян суспільства;

послідовність рішень щодо прийняття інновацій, довела необхідність мати певний набір показників, що характеризує властивості інновацій на кожному етапі запровадження інноваційних дифузій;

кожна соціально-економічна система є унікальною, тому слід орієнтуватися на життєздатність інноваційних дифузій та їх можливість бути корисними у довготерміновій перспективі;

розв'язання конкретних інноваційних задач можливо за умов збалансування, досягнення рівноваги та максимальної вигоди від інновацій на різних рівнях ієрархії соціально-економічної системи.

Теоретична і практична значимість дослідження підтверджується запропонованим набором показників, що характеризують нові отримані властивості соціально-економічних систем від запровадження інновацій та дозволить зосередитись на подальшому ефективному розвитку систем завдяки запровадження інноваційних дифузій.

Література

1. Роджерс М. Єверетт. Дифузія інновацій. Київ: вид-во «Києво-Могилянська Академія», 2009. 592 с.
2. Калінеску Т.В. Методологічні та прагматичні аспекти сучасної інноваційної активності підприємств. *Часопис економічних реформ*. 2017. № 3(27), 2017. С. 42–48.
3. Калінеску Т.В. Налоговые диффузии и иллюзии. *Бизнес Информ*. 2007. № 12 (2). С. 10–12.
4. Calinescu T., Likhonosova G., Zelenko O. (2021). Financial implications of globalization and new technologies Ukraine international relations. SHS Web of Conferences. The 20th International Scientific Conference *Globalization and its Socio-Economic Consequences 2020*. Zilina, Slovak Re-

public, October 21-22, 2020 T. Kliestik (Ed.). Article number 09002. Published online: 13 January 2021. SHS Web of Conferences, Volume 92, 2021 Published by: Paris, France). URL: <https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/abs/2021/03/contents/contents.html>

5. Calinescu T., Likhonosova G., Zelenko O. (2019). Digital Economy in Ukraine: Reforms and Development of Business Entities. *Proceeding of the 34th International Business Information Management Vision 2025: Education Excellence and Management of Innovations through Sustainable Economic Competitive Advantage*. Editor Khalid S. Soliman. Madrid, Spain: International Business Information Management Association (IBIMA) Copyright 2019. P. 2051–2061.

6. Калінеску Т.В., Кирилов О.Д., Фоменко А.О. Оцінювання гнучкості інноваційного розвитку підприємств та виробничого персоналу: монографія. Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2016. 316 с.

7. Calinescu T., Likhonosova G., Zelenko O. (2019). Neo-industrialization of the economy in diffusion conditions socio-economic environments. SHS Web of Conferences Volume 67 (2019) Fifteenth Scientific and Practical International Conference “International Transport Infrastructure, Industrial Centers and Corporate Logistics” (NTI-UkrSURT 2019) Kharkiv, Ukraine, June 6-8, 2019. S. Panchenko, G. Vatulina and V. Dykan (Eds.). SHS Web of Conferences. Volume 67. Published by: EDP Sciences (London, United Kingdom; Paris, France). Retrieved from: <https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/abs/2019/08/contents/contents.html>

8. Калінеску Т.В. Механізми інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання в контексті трансформації економіки знань. *Часопис економічних реформ*. 2020. № 4(40). С. 38–44.

9. Калинеску Т.В. Междисциплинарные аспекты пространственной экономики. *Региональная экономика, Юг России*. 2014. №2, 2014. С. 5-14.

10. Калінеску Т.В. Обліково-фінансові механізми соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання. *Часопис економічних реформ*. 2021. № 1(41). С. 50–57.

11. Турило А.М. *Економічна оцінка інноваційної залізничної виробництва*: монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2006. 200 с.

12. Івашко О. А. *Фінансовий механізм реалізації спеціальних режимів інвестиційної діяльності в Україні*: монографія. Луцьк: Волин. мистецька агенція «Терен», 2011. 220 с.

13. Семікіна М.В., Пасєка С.Р. *Інноваційна праця: діагностика проблем, важелі активізації*: монографія. Черкаси: ТОВ «МАКЛАУТ», 2012. 320 с.

14. *Модернізація та структурна трансформація соціально-економічної системи України: комунальна контентна організації обслуговування промислового підприємства*: монографія / Ред.: О. В. Покатаєва, Г. Ю. Кучерова. Запоріжжя: Клас. приват. ун-т, 2015. 431 с.

15. Захаркін О. О. *Вартісно-орієнтоване управління інноваційною діяльністю підприємств: методологічні засади, світовий та вітчизняний досвід*: монографія. Суми: Сумський державний університет, 2015. 400 с.

16. Україна 2030: *Доктрина збалансованого розвитку*. Львів: Кальварія, 2017. 164 с.

17. Калінеску Т.В. Синергетичні аспекти взаємодії промислового, соціального і фінансового капіталу. *Часопис економічних реформ*. 2017. № 4(28). С. 18–24.

18. Calinescu T., Likhonosova G., Zelenko O. (2018). Mechanism of Transformation Socio-Economic Potential of Ukraine: Tearing Away and Social Dialogue. *Proceeding of the 32nd International Business Information Management Association Conference (IBIMA)*, 15–16 November, Seville Spain. *Vision 2020: Sustainable Economic Development and Application of Innovation Management from Regional expansion to Global Growth*. Editor Khalid S. Soliman. Seville Spain: IBIMA, Copyright, 949 – 965. Retrieved from: <https://ibima.org/conference/32nd-ibima-conference/#ffs-tabbed-15>

19. Ліхоносова Г.С. *Регулювання соціально-економічного відторгнення на підприємствах*: монографія. Сєверодонецьк: вид-во: СНУ ім. В. Даля, 2018. 424 с.

20. Гриффін Ем. *Комунікації: теорія і практика*. Харьков: Гуманитарний центр, 2015. 688 с.

21. Пащенко Т.В. *, Бородавченко Н.А., Кононова Н.М., Сорока Л.А. *Оценка динамики состояния здоровья населения*. Методические рекомендации. Луганск: Лф ИЭП АН УССР, 1990. 26 с.

22. Пащенко Т.В., Кононова Н.М., Сорока Л.А., Бородавченко Н.А. Анализ и оценка демографической ситуации в регионе. *Организация и планирование отраслей народного хозяйства*. Республиканский междуведомственный научный сборник. Вып. 104. Киев: ЭНИИ Госплана УССР, 1991.

23. Nattylo V., Calinescu T. Methodological approaches to the determination on the enterprise's

* До 1999 року Калінеску Т.В. друкувалась під прізвищем Пащенко.

image strategy. Knowledge, Education, Low, Management (KELM). 2020. №5(33). Vol. 1. P. 99–106.

24. Нивен Пол Р. *Диагностика сбалансированной системы показателей*. Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2006. 256 с.

25. Лоусон Раеф. *Сбалансированная система показателей. Лучшие практики: разработки, внедрение, оценка*. Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2015. 208 с.

26. Стюарт-Котце Робин. *Результативность. Секреты эффективного поведения*. Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2007. 288 с.

27. Calinescu T., Likhonosova G., Zelenko O. (2019). Manifestation Trend of the Behavioral Economy in Ukraine by the Integration Results. Proceeding of the 33 *International Business Information Management Association Conference (IBIMA)*, 10–11 April 2019, Granada Spain. Education Excellence and Innovation Management through Vision 2020: Editor Khalid S. Soliman. Granada, Spain: IBIMA, Copyright, 2264 – 2273. Retrieved from: <https://ibima.org/conference/33rd-ibima-conference/#ffs-tabbed-15>

References

1. Rogers, Everett M. (2009). *Diffusion of innovative*. Kyiv: Publishing House “Kyiv Mogylianska Academia”, 592.

2. Calinescu, T. (2017). Methodological and pragmatic aspects of modern innovative activity of enterprises. *Time Description of Economic Reforms*, 3(27), 42 – 48.

3. Calinescu, T. (2007). Tax diffusions and illusions. *Business Inform*, 12 (2), 10 – 12

4. Calinescu, T., Likhonosova, G. and Zelenko, O. (2021). Financial implications of globalization and new technologies Ukraine international relations. SHS Web of Conferences. The 20th International Scientific Conference *Globalization and its Socio-Economic Consequences 2020*. Zilina, Slovak Republic, October 21-22, 2020 T. Kliestik (Ed.). Article number 09002. Published online: 13 January 2021. SHS Web of Conferences, Volume 92, 2021 Published by: Paris, France). Retrieved from: <https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/abs/2021/03/contents/contents.html>

5. Calinescu, T., Likhonosova, G. and Zelenko, O. (2019). Digital Economy in Ukraine: Reforms and Development of Business Entities. Proceeding of the 34th *International Business Information Management Association Conference (IBIMA)*, 13–14 November 2019, Madrid, Spain.

Vision 2025: Education Excellence and Management of Innovations through Sustainable Economic Competitive Advantage. Editor Khalid S. Soliman. Madrid, Spain: International Business Information Management Association (IBIMA) Copyright 2019, 2051–2061. Retrieved from: <https://ibima.org/conference/34th-ibima-conference/#ffs-tabbed-15>

6. Calinescu, T., Kirilov, O. and Fomenko, F. (2016). *Evaluation of flexibility the innovative development of enterprises and manufacturing personnel*. Severodonetsk: Published of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, 316.

7. Calinescu, T., Likhonosova, G. and Zelenko, O. (2019). Neo-industrialization of the economy in diffusion conditions socio-economic environments. SHS Web of Conferences Vol. 67 (2019). Fifteenth Scientific and Practical International Conference “International Transport Infrastructure, Industrial Centers and Corporate Logistics” (NTI-UkrSURT 2019) Kharkiv, Ukraine, June 6-8, 2019. S. Panchenko, G. Vatulia and V. Dykan (Eds.). SHS Web of Conferences. Volume 67. Published by: EDP Sciences (London, United Kingdom; Paris, France). Retrieved from: <https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/abs/2019/08/contents/contents.html>

8. Calinescu, T. (2020). Mechanisms of innovative co-operation of business subjects in the context of transformation of knowledge economy. *Time Description of Economic Reforms*, 4(40), 38–44.

9. Calinescu, T. (2014). Interdisciplinary aspects of spatial economy. *Regional economy, South of Russia*. Volgograd: Volgograd State University, Russia, 2, 5 – 14.

10. Calinescu, T. (2021). Registration-financial mechanisms of socio-economic development the subjects of business. *Time Description of Economic Reforms*, 1(41), 50 – 57.

11. Turylo, A., Zinchenko, O. and Nusainov, V. (2006). *Economic evaluation of innovative the iron ore production*: Kryvyi Rig: Publishing house, 200.

12. Ivashko, O.A. (2011). A financial mechanism of realization the special modes of innovative activity in Ukraine. Lutsk: Volyn artistic agency «Teren», 220.

13. Semykina M., Paseka S., Fedunets A., Koval L. and Zbarzhevetska, L. (2012). Innovative labor: diagnostics of problems, levers of activation. By sciences editor M.V. Semykina. Tcherkasy: publishing House «Maklout», 320.

14. Modernization and structural transformation of Ukraine socio-economic system:

communal content of maintenance organizations the industrial enterprise (2015). By editor O.V. Pokataeva, G.Y. Kucherova. Zaporizhzhya: KPU, 431.

15. Zakharkin, O. O. (2015). *Cost-oriented management of enterprises innovative activity: methodological principles, world and home experience*. Sumy: Sumy State University, 400

16. Ukraine 2030: Doctrine of balanced development (2017). Lviv: Kalvaria, 168.

17. Calinescu, T. (2017). Synergetic aspects of co-operation industrial, social and financial capitals. *Time Description of Economic Reforms*, 4(28), 18–24.

18. Calinescu, T., Likhonosova, G. and Zelenko, O. (2018). Mechanism of Transformation Socio-Economic Potential of Ukraine: Tearing Away and Social Dialogue. Proceeding of the 32nd *International Business Information Management Association Conference (IBIMA)*, 15–16 November, Seville Spain. Vision 2020: Sustainable Economic Development and Application of Innovation Management from Regional expansion to Global Growth. Editor Khalid S. Soliman. Seville Spain: IBIMA, Copyright, 949–965. Retried from: <https://ibima.org/conference/32nd-ibima-conference/#ffs-tabbed-15>

19. Likhonosova, G. (2018). *Adjusting of the socio-economic tearing away on the enterprises*. Severodonetsk: Publishing Volodymyr Dahl EUNU, 424.

20. Griffin, E. (2015). *Communication: Theory and Practices*. Kharkiv: Humanitarian Centre, 688

21. Pastchenko, T., Borodavchenko, N., Kononova, N. and Soroka, L. (1990). *Estimation of*

dynamics the state of population health. Methodical recommendations. Luhansk: LfIE AS of Ukraine, 26.

22. Pastchenko, T., Kononova, N., Soroka, L. and Borodavchenko, N. (1991). Analysis and estimation of demographic situation in a region. Organization and planning of industries the National economy. *Republican interdepartmental scientific collection*. Issue 104. Kyiv: ESII the State plan of Ukraine.

23. Hatylo, V., Calinescu T. (2020). Methodological approaches to the determination on the enterprise’s image strategy. Knowledge, Education, Low, Management (KELM), №5(33), Vol. 1, 99–106.

24. Niven Paul R. (2006). *Balanced Scorecard Diagnostics. Maintaining Maximum Performance*. Dnipropetrovsk: Balance Business Books, 256.

25. Lowson Raef, Hatch Toby, Desroches Denis (2015). Scored Best Practices. *Design, Implementation, and Evaluation*. Dnipropetrovsk: Balance Business Books, 208.

26. Stuart-Kotze Robin (2007). *Pefomance. The secret of successful behaviour*. Dnipropetrovsk: Balance Business Books, 288.

27. Calinescu, T., Likhonosova, G. and Zelenko, O. (2019). Manifestation Trend of the Behavioral Economy in Ukraine by the Integration Results. Proceeding of the 33rd *International Business Information Management Association Conference (IBIMA)*, 10–11 April 2019, Granada Spain. Education Excellence and Innovation Management through Vision 2020: Editor Khalid S. Soliman. Granada, Spain: IBIMA, Copyright, 2264–2273. Retried from: <https://ibima.org/conference/33rd-ibima-conference/#ffs-tabbed-15>

Стаття надійшла до редакції : 05.06.2022 р.

Стаття прийнята до друку: 30.06.2022 р.

Бібліографічний опис для цитування :

Калінеску Т. В. Роль інноваційної дифузії щодо розвитку соціально-економічних систем. *Часопис економічних реформ*. 2022. № 1(45). С. 30–43.

